

ELEONORA POSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGENS TIDNING

Nummer 3-4 December 2021 Årgång 29

VAD HÄNDER MED RÖRBY GÅRD?

Lovö hembygdsförening, funktionärer

På årsmötet den 16 september 2021 valdes följande personer till förtroendeposter i föreningen:

Styrelse

Alexander Lind af Hageby	Ordförande
Stina Odlander Haubo	Sekreterare
Patrik Sandberg	Vice ordförande
Kajsa Bergström	Ledamot, fornstigsansvarig
Pertti Hänninen	Ledamot
Thomas Erlandsson	Ledamot
Maria Halkiewicz	Ledamot
Bengt Krantz	Ledamot, fastighetsansvarig
Staffan Lindholm	Kassör

Revisorer

Ebba Hammarström	Ordinarie
Jacob Söderberg	Ordinarie
Ingrid Oldfeldt	Suppleant

Valberedning

Ulf Bernitz
Sofia Wingren

Följande personer utanför styrelsen har fått nedanstående uppdrag:

Ulf Bernitz	Juridisk rådgivare
Bertil Ottosson	Museiintendent
Bo Petré	Arkeologi, vård av fornminnen

För kontaktuppgifter gå in på Lovö hembygdsförenings hemsida www.lovohembygd.com/om-lovo-hembygdsforening/styrelse-och-funktionarer/

ORDFÖRANDENS SPALT

Hej medlemmar!

Efter sex år som styrelseledamot har jag nu blivit vald till hembygdsföreningens ordförande. Det känns både roligt och hedrande. Föreningen har genom åren varit mycket aktiv och det tänker vi fortsatt vara. Vi ska upprätthålla fornstigen, arrangera valborg, bidra till midsommarfirande och höstmarknad. Vidare ska vi få igång barnverksamheten igen efter ett antal års nedstängning pga corona. I det sammanhanget kan vårt nya museum i Hogsta fungera bra.

Med de vägbyggen och expansionsplaner som finns på Lovön behöver vi även vara fortsatt aktiva att värna om landskapsbilden och skydda Lovö kulturlandskap.

Vår idé är att Lovöns föreningar med fördel skulle kunna samarbeta mer med varandra. Det finns ett stort föreningsliv på Lovön, från idrottsföreningar, vävare, keramiker, scouter m fl. som alla skulle vinna av mer samverkan och i framtiden kanske ett gemensamt föreningshus på Rörby.

Vi vill även få in våra medlemmars mailadresser och mobilnummer så vi kan kommunicera snabbare och billigare med er. Att skicka information med post är en stor kostnad för föreningen och kommer bara öka med tiden. Skriv därför in era kontaktuppgifter på inbetalningsavin för årsavgiften eller maila dem till kontakt@lovohembygd.se.

För att diskutera Lovöns aktuella frågor bjuder vi söndagen den 16 januari in alla medlemmar och föreningar till ett möte på Klockargården. Mer information kommer efter nyår via mail.

Välkomna då!

Alexander Lind af Hageby

VAD HÄNDER MED RÖRBY GÅRD

Sista åren har det varit många vänner vad gäller försäljning av Rörby gård. I denna artikel ska jag gå igenom vissa av dem samt avsluta med var vi står idag.

Först en kort beskrivning av Rörby gård. Rörby är ju en av Lovöns ursprungliga 12 gårdar som kan härleda sin etablering till för många tusen år sedan, redan vid stenålder och när Lovö började resa sig ur havet. Här är ett utdrag ur länsstyrelsens kulturhistoriska utredning (rapport 2014:9 Lovö – Kärsö, en kungligt influerad bondebygd):

”Rörby omnämns första gången i skriftliga källor år 1409 som *i Rörby* och gården beboddes då av bonden Nils. Namnet kommer av ordet rör i betydelsen röse eller gräns. Under 1500-talets början fanns en självvägd skattegård i Rörby. År 1567 övergick gården till Gustav Vasas arv och eget.

Vid 1800-talets mitt förefaller två byggnader i de tidigare kringbyggda huskropparna på bytomten. Vid sekelskiftet 1900 fanns två bostadshus i Rörby. Handelsbod var inrymd i ena mangårdsbyggnaden i slutet av 1800-talet innan handelsboden på Hogsta öppnades 1910–15. Av ekonomibygggnaderna som i mitten av 1700-talet varit kringbyggda fanns fem eller sex ekonomibygggnader kvar, de flesta fristående utom två som stod i vinkel. Vid det mindre boningshuset fanns en trädgård, som tidigare bru-

Utdrag ur 1745 års ägomätning över Rörby ägor som visar att här funnits humlegårdar, en trädgård med körsbärsträd och en täppa för täppa för odling av kålväxter. (A58-17:1) Källa: Lantmäteriverket.

kats som humlegård. Backstugorna fanns inte kvar.”

1962 flyttade den sista arrendebonden Jan Gauffin från Rörby gård. Byggnaderna började efterhand förfalla men ett lokalt initiativ på 70-talet, stiftelsen Lovö naturvård, började ta hand om byggnaderna. Domänverket, (föregångare till dagens SFV) var då ägare. Efter hot om rivning från Domänverket och påtryckningar från lokalbefolkningen gick Ekerö kommun in 1986 och köpte Rörby gård. Stiftelsen Lovö Naturvård blev arrendator och har allt sedan dess skött om byggnaderna, arrangerat midsommarfirande och höstmarknad.

För ett par år sedan tog Ekerö kommun beslut att de ville sälja fastigheten. Den hörde inte till kommunens kärnverksamheter och underhållet var eftersatt. De sa upp arrendekontrak-

tet med Stiftelsen Lovö Naturvård och ordnade en ny lokal åt vävarna i Stenhamra. Kommunen förhandlade därefter med flera parter bl a Lovö hembygdsförening, Stiftelsen Lovö Naturvård, SFV och FRA/Fortifikationsverket. Förhandlingarna gick trögt och långsamt.

Våren 2021

I våras lämnade ett antal engagerade Lovö-personer in ett förslag till Ekerö kommun som gick ut på att civilsamhället (dvs någon av Lovös föreningar) skulle ta över ägandeskapet till Rörby gård. Man skrev:

Civilsamhället på Lovö vill att Rörby Hembygds gård även framöver får vara en samlingsplats för lokala föreningar, Lovöbor, naturreservatsbesökare och

skolelever.

I decennier har midsommarfirande, höstmarknad och hembygdsdagar på Rörby Hembygds gård varit centrala mötesplatser för oss som bor på Lovön och även glatt många andra i kommunen. Här samlas och möts barnfamiljer, seniorer, nysvenskar och turister. Här verkar många olika föreningar för utbildning av skolbarn, hantverkets fortlevande, naturvård, musik och historia. Och här finns sedan 2016 det populära sommarrestaurangen Lovö Magasin, som välkomnar upp till 1500 besökare i veckan under säsongen maj till oktober.

Vi vill fortsätta att utveckla, förbättra och förvalta Rörby gård. Vi behöver en plats där unga, vuxna och seniorer från alla olika kulturer i vår kommun kan mötas och njuta av natur och kultur. Vi tror att vi med gemensamma krafter, genom

Midsommarfirande på Rörby med Magasinet i bakgrunden.

föreningslivet och genom lokala entreprenörer kan hitta möjligheter att finansiera fortsatt underhåll och utveckling av Rörby gård.

Vi menar att det finns särskilda fördelar med att Lovöborna själva har direkt rådgivning över fastigheten. Mot bakgrund av de nyligen genomförda rivningarna och byggnationerna i anslutning till Rörby Hembygdsgård, finns en stor oro bland lokalbefolkning för vad som skulle hända om Fortifikationsverket övertog Rörby Hembygdsgård. Det vore en stor sorg om Rörby Hembygdsgård skulle stängas för allmänheten, eller än värre, inte underhållas, eller rent av rivras.

På lång sikt vill vi medverka till att Rörby Hembygdsgård bevaras och fortsatt fungerar som en lokal samlingsplats på bästa sätt. Vi ser framför oss en inkluderande samlingsplats där alla är välkomna och där natur, kultur och gemenskap i olika former får utrymme oavsett ekonomiska förutsättningar, social eller etnisk

bakgrund, ålder, identitet, religion eller funktionsvariation. Rörby är en tillgänglig plats som alla kan njuta av och där vi kan levandegöra kulturmiljön och sammanföra då med nu.

Vi har flera idéer på hur Rörby Hembygdsgård skulle kunna utvecklas även till att vara ett nav för naturreservatet, fortsätta ta emot elever från Ekerös skolor mm. Detta vore ett utmärkt tillfälle att förverkliga idéerna i kommunens framtagna skrift "Guide till samverkan med civilsamhället".

Detta initiativ tillsammans med att den nya ideella föreningen Rörby gård bildades innebar att vi fick en plats vid förhandlingsbordet med kommunen. Vi gick även ut och sökte stöd för att föreningslivet skulle ta över Rörby gård genom att starta en namnsamling och kontakta lokaltidningarna. Totalt har vi nu fått över 1000 namnunderskrifter på vårt initiativ. Imponerande och det visar att det finns ett stort engagemang för frågan både lokalt och utanför vår ö.

Under sommaren beslutade SFV att de inte avsåg att köpa Rörby gård.

Hösten 2021

Lovö hembygdsförening beslutade på sin årsstämma i september att föreningen aktivt ska medverka till att Rörby gård kan övertas av Föreningen Rörby gård eller av hembygdsföreningen själv. Detta är ett viktigt mandat för oss i styrelsen för att kunna fortsätta att agera i frågan. Under hösten har därför representanter för föreningen Rörby Gård och

Artikel i Mitt i Mälaren i augusti 2021.

Nedre gården. Denna byggnad skulle behöva omfattande renoveringar de närmsta åren men skulle kunna bli en fantastisk tillgång till Lovöns föreningsliv..

hembygdsföreningen haft möten med kommunalråden, kommunpolitiker och Fortifikationsverket. Vi fick bland annat igenom att vi inte behövde tömma och avflytta från Rörby gård till 15 oktober. Nu är det uppskjutet på obestämd tid. Detta uppskjutades särskilt av Lovö Magasin och keramikerna. Samtidigt passade vi på att tömma Magasinet på Rörby. Det ordnades en loppmarknad samt kördes 2 ton av Berit Wallenbergs böcker till Malmvik. Fantastiskt vad vi förmår med gemensamma krafter! Nu har vi ett tomt Magasin som kan användas till konstutställning, naturrum eller något annat vi vill åren framöver.

Dagsläget

Som det ser ut nu i december 2021 verkar Fortifikationsverket inte längre vara aktuell som köpare av Rörby gård. Kommunen har stoppat försäljningsprocessen med dem. Det tycker vi i Lovö hembygdsförening är bra. Vi vill FRA/Fortifikationsverket allt väl i sitt uppdrag att signalspana och hålla Sverige säkert. Det som skett senaste åren runt FRAs expansion visar dock att de brister i både

förstående och kompetens i avseende om att värna landskapsbilden och skydda Lovö kulturlandskap. Vi har erbjudet dem vår aktiva hjälp för att det ska bli en bättring i deras framtida expansionsplaner.

Kvar på förhandlingsbordet är därför två alternativ:

1. Kommunen äger Rörby gård och arrenderar/hyr ut det till Lovö hembygdsförening eller någon annan lokal förening.
2. Lovö hembygdsförening köper Rörby gård. Vi har gett ett bud på 165 000 kronor vilket är samma summa som kommunen köpte Rörby gård för av Domänverket 1986. Vi tror att vi kan samla in det och mer därtill för att säkra Rörby gårds framtid av er medlemmar.

Vilket alternativ tycker ni är bäst? Vad vill vi använda Rörby gård till framöver? Vilka krav ska vi ställa på kommunen i alternativ 1? Hur ska vi samla in pengar och själva ordna fastighetsunderhållet i alternativ 2?

Kom och diskutera med oss på Klockargården söndagen den 16 januari kl 14!

Alexander Lind af Hageby

alex.kirab@gmail.com

RÄTTARETORPET

Den 9 mars 2020 mottog Ekerö kommuns stadsbyggnadsförvaltning en ansökan om rivningslov från Fortifikationsverket gällande ”en mindre, enkel stuga utan VA och el” på fastigheten Rörby 2:1. Den 21 april 2020 beviljades rivningslovet av Byggnadsnämnden, och någon vecka senare hade Fortifikationsverkets grävskopor jämnat det gamla huset med marken. Man hade också noggsamt fraktat bort allt byggnadsmaterial. Det var dumt.

I beslutsdokumentet skriver Ekerö kommun att byggnaden ”går under namnet (Vita Villan)” och under rubriken Bygglovsenhetens bedömning kan man läsa ”Bygglovsenheten bedömer att aktuella byggnader inte omfattas av rivningsförbud i gällande områdesbestämmelser och utgör inte heller sådana byggnader som bör bevaras på grund av byggnadens eller

Rättaretorpet sett från vägen innan den revs.

bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde”.

Vita Villan var det helt ohistoriska namn som personalen på FRA använde när de talade om det lilla huset, vars väggar var täckta med vit spritputs. Ordet ”villa” härstammar visserligen från latinet – Romarrikets villa var en större lantegendom, en ”herrgård” – men i våra dagars Sverige tänker vi nog snarare på ett vanligt, relativt modernt enfamiljshus. ”Vita Villan” framstod därför som ett ganska ointressant hus utan historia.

Anneberg och Repslagartorpet

Av kartor från det sena 1800-talet och 1900-talets början framgår att huset då heter Anneberg och i de senaste årens kulturmiljöutredningar, vilka såväl Fortifikationsverket som kommunen borde ha tillgång till, skriver kunniga antikvarier att Anneberg ”varit en arbetarbostad för repslagaren på Drottningholms slott. Bostadshuset har en viktig funktion såsom representant för en del av den sociala hierarkiska ordningen inom slottsorganisationen.” Lägg därtill, att Anneberg ligger på Lovön, som är Riksintresse för kulturmiljövården, Naturreservat med särskilt beaktande av dess kulturmiljö samt sedan 2019 formell buffertzonen till Världsarvet Drottningholm, så borde både Fortifikationsverket och Ekerö kommun förstått att ha varit mer respektfulla.

Faktum är att torpets historia går betydligt längre tillbaka i tiden. När

På en karta över Kungsgården från 1745 ser man boningshus och lada, samt markens tegindelning med bokstavsbeteckningar som motsvarar kvaliteten på åkerjorden

den dåvarande ägarinnan Gertie Sandqvist år 2007 sammanställde en liten skrift om Anneberg och dess närmaste granngårdar, konstaterade hon att rättaren på Rörby i början av 1900-talet bebodde Anneberg, samt att det redan på 1745 års karta över Rörby fanns en bostad för rättaren kallad Rättaretorpet, som hon dock inte kunde finna på senare Rörbykartor. Vad hon inte visste var att det inte fanns någon rättare på 1700-talets Rörby. Gården (som då var en relativt stor ensamgård, medan närliggande Hogsta var en by med tre gårdar) drevs sedan Gustav Vasas tid av en åbo, en kronobonde med familj samt några drängar och pigor, som samtliga bodde på Rörby. Inte heller satte Gertie Sandqvist fingret på

det faktum att det dåvarande Rättaretorpet låg på så gott som samma plats som Anneberg, och att torpet då låg utanför Rörby gårds gräns, mot Drottningholms Kungsladugårds ägor som det egentligen tillhörde.

Spår i arkivet efter Drottningholms rättare

Redan 1698 finns Rättaretorpet med på en karta över själva kungsgården och man kan finna rättaren själv i mantalsskrivningar och husförhörslängder ännu längre tillbaka i 1600-talet. Med hjälp av sådana arkivuppgifter kan man följa torpets invånare, rättaren med familj och någon piga eller två, samt kanske någon "inhyses", även under större delen av 1700-talet. Däremot är rättaren och

hans torp inte så synliga i Drottningholms kungsgårds arkiv som man kunde ha trott. Medan jordbrukets inspektor (rättarens överordnade) och kungsgårdens drängar regelbundet figurerar i räkenskaperna när de får sin lön, både i pengar och in natura, får rättaren så gott som hela sin lön "in natura" i form av Rättaretorpet: en egen bostad och ett eget litet jordbruk. Ett slags överlåtelsekontrakt undertecknat av O. Törnflycht den 29 mars 1721 ger en god insyn i rättarens ställning och arbetsuppgifter:

”Såsom Rättare torpet wid drottningholms ladugård förmedelst Rättarens dödl:a afgång är blifwit ledigt; Förden skull är till åboe och torpare der uppå antagen Johan Pehrsson som det nu straxt hafwer att tillträda, och deraf uthgiöra Twå dagswerken om Wekan till drottningholms ladugård, Men om arbetet wid bem:te ladugård skulle erfordra att han om Sommaren ifrån d 1 Aprill till den sidsta Sept:br tre dagswärken om wekan giöra skulle, är han och dertill pliktig, emot En tunna Spannmåhl till förbättring på Torpets ringa tillägor. I öfrigt niuter han bem:te Torp till huus, åker och Eng med alla dess tillhörigheter, som den förra Rättaren dertill innehaft obehindrat, som han är pliktig att byggia bruka och förbättra wäll och försvarligen, Så länge å hennes Kongl. Majj:ts wägnar godt synes; och der någon ändring åstundas, skall sådant efter allmenna förordningar Lagl: Kundgiöras, samt laga far dag åtniutas. Åliggandes och Johan Pehrsson att för den nu utsådde höstsäden samt åkerbruket förnöija Rättarens arfwingar, samt Fougden Johan Sundberg att Torpet honom tillsyhnna och bristfälligheten af husröta, der sådant finnes, efter goda mäns ompröfande utsökia, som till Torpets förbättring bör användas. Det wederörande hafwica sig att efterrätta.”

Kontraktet finns i en volym i Drottningholms arkiv i Slottsarkivet, med innehåll av mer varierande slag, som tråkigt nog bara finns bevarat från den tidigare halvan av 1700-talet.

Man kan ändå på goda grunder förutsätta att rättarens tillvaro just då, inte skilde sig från den under 1600-talet eller 1700-talets senare del. På större lantgods var rättaren en arbetsledare med ganska låg social ställning, underordnad inspektorn. På Drottningholm tycks han också ha fungerat som en länk mellan kungsgården och Lovöns kronbönder. I arkivet hittar man bland annat ett antal syneprotokoll gällande gårdar och hus, samt protokoll vid kontroll av jordbruksprodukters vikt och volym, som Johan Pehrssons efterträdare rättaren Erik Ersson tillsammans med sina två närmaste grannar Per Nilsson från Rörby och Mårten Mårtensson från Hogsta har undertecknat med sina bomärken. Att det var bönder från just Hogsta och Rörby som anlätades för sådana förtroendeuppdrag tillsammans med rättaren berodde nog helt enkelt på att deras gårdar låg närmast Kungsgården. Lite extra roligt är kvittot på den "blivande" mat och dryck som de tre kvitterade ut till Lovöböndernas slätteröl.

"Anno 1734 är efter nådig resolution utlefwererat af Befallningsmannen Wälbet:de Johan Sundbergh, till slätteröhl's förplägning, Nembl. Två tunnor spannmål, 5... humble, en Kalf, och ett gl / gammalt/ Får, En /ffjärdingstunna/ Glascho (Glasgow) Sill, som kåstar femton dlr kopprmt. Och det till oss samtel.

Kvitto på mat och dryck till slätterölet 1734, med rättaren Erik Erssons bomärke längst ner.

*Loföo Bönder Rikchtigt uthlefwererat
Som wij med wåra namn och Bomärken
tacksaml:n attestera. Drottningholm den
22 July 1734"*

Några år senare, 1740 – den 31(?) april – hölls auktion på Södergården i Norrby på "bondens Lars Jacobssons ägendom ... för den huusröta han sig påsamkat" Det verkar som Jacobsson får bekosta reparationen med egna medel, efter att han genom slarv eller vanvård har orsakat husrötan i "Kronans" byggnader. Den som ropar in flest föremål och betalar mest är bonden Erik Mattsson i Hogsta. Rättaren, som nu heter Christian Carlsson, är mer återhållsam när han ropar in "1st 4dings Så och 1 häckla" för bara 10 öre kopparmynt men också en rejäl järngryta för hela 3 daler kmt.

Nya tider

Från den senare delen av 1700-talet och framåt, finns alltså inte några dokument som dessa bevarade. Men då börjar å andra sidan saker hända på Lovön, som har sin grund i den allmänna utvecklingen av det svenska

jordbruket vid denna tid. År 1777 tog Gustav III år över slottet efter sin mor, änkedrottning Lovisa Ulrika, som hädanefter fick nöja sig med Svartsjö som sommarresidens, och 1781 utsåg kungen sin förste hovstallmästare Adolf Fredrik Munck till ståthållare på Drottningholm och Svartsjö. Munck, som främst gjort sig känd för att han hjälpte Gustav III och Sofia Magdalena med ”konceptionen” av en arvinge, var dessutom en kompetent och handlingskraftig administratör som på kungens order såg till att bygga broar till fastlandet, att tomter på Drottningholmsmalmen började delas ut till ”nyttiga och trevna näringsidkare” som fick ”stadsmanamässiga rättigheter”, samt att jordbruket på Lovön och stora delar av Färingsön förvaltning moderniserades.

År 1786 skrev Munck kontrakt med en relativt okänd löjtnant Ingelotz som ska disponera samtliga gårdar på Lovön, även Prästgårdens, samt driva

kvarken på Malmen och ett par värds- hus, ett på Malmen och ett i Kanton i inte mindre än trettio år. Det kan se ut som om till och med själva äganderätten tillföll Ingelotz, men man på äganderätten till själva jorden och äganderätt till räntorna/skatten på jorden, och det var sannolikt den Ingelotz kunde åtnjuta. Inte heller drev han något jordbruk själv, det gjordes fortfarande av Lovöns bönder och en relativt ny grupp lantbruksarbetare – statarna. Ingelotz kom inte heller att uppfylla kontraktet under hela perioden. I början av 1800-talet kom bland andra Gustav IV Adolfs Sven Anders Hedin att arrendera gårdar på Lovön och disponera Rättaretorpet som lön för distriktsläkartjänsten. Men till Hedin och Rättaretorpets öden under 1800-talet återkommer jag i nästa nummer.

Stina Odinder Haubo

stina.odlinder@icloud.com

VAD HÄNDER MED AVSTÄNGNINGEN AV RÖRBYVÄGEN?

Vi vet att det är många som undrar vad som händer både vad gäller vägfrågan och FRAs expansion i stort och vill därför här delge er den senaste informationen vi fått ta del av.

Det är nu snart ett år sedan Trafikverkets förslag kom om att Rörbyvägen skulle stängas av för allmän trafik på den del som går genom FRA.

Vi var många som upprördes över förslaget vilket resulterade i ett stort antal remissyttranden. Det kom in ca 150 yttranden och vi fick även med oss ett antal myndigheter som ställde sig på vår sida och ifrågasatta rimligheten i att stänga av Rörbyvägen. Ärendet bereds fortfarande hos Trafikverket och har inte gått vidare till nästa instans som är Länsstyrelsen. När Länsstyrelsen så småningom har

Karta från Trafikverkets "Förslag till förändring av allmän väg till enskild väg" 2020-11-19. Man har gått från ett förslag att hela Rörbyvägen och Strömdalsvägen ska bli enskild väg till att 500 meter av Rörbyvägen runt FRA ska bli det..

yttrat sig skickar de ärendet vidare till Trafikverket på central nivå för beslut. Alla som har yttrat sig kommer då att få information och möjlighet att framföra ytterligare synpunkter innan beslut fattas. Flera av er var med och finansierade en advokat som skrev ett gemensamt yttrande – tack alla ni! Vi behövde inte använda alla medel som erbjöds men om beslutet blir till vår nackdel och vi behöver överklaga hoppas vi att erbjudandena om att vara med och finansiera finns kvar.

Förslaget om vägvästängningen är som ni vet ett initiativ från FRA och

en pusselbit i deras expansionsplaner på Lovön. Under våren har det blivit allt mer tydligt vad denna expansion kommer göra med Lovön och vi har fortsatt att bearbeta olika myndigheter för att ifrågasätta hur expansionen får ske på det sätt den gör. Varför ser man inte till att expansionen sker på ett sådant sätt att den inte förstör alla de värden som man faktiskt säger sig ha för avsikt att skydda, i och med att Lovön är klassat som naturreservat och riksintresse för kulturmiljö?

Det blir tyvärr väldigt uppenbart att ingen myndighet vill ta ansvar i frågan.

Kommunen verkar inte vara särskilt intresserade av att skydda den unika kulturmiljö som finns på Lovön. I de riktlinjer som Länsstyrelsen satt upp inför FRAs expansion framgår att de ska söka tillstånd och bygglov hos kommunen för byggnationer som inte är av "hemlig natur". I kontakt med kommunen menar de att de inte har någon roll eller ansvar i det som sker i och med expansionen eftersom allt som FRA gör är av hemlig natur.

Det nya "tillfälliga" kontorshuset i Rörby hage. Mitt i naturreservatet och världsarvets buffertzonen. Bild hämtad från Fortifikationsverkets hemsida.

Ny huvudled för trafiken från Norra Lovön? Bild hämtad från Trafikverkets utredning "PM Trafik Väg 825 Lovön" från 2019.

Vi har därför skickat in en Tillsyns-
anmälan där vi kräver att kommunen
granskar och bedömer huruvida vissa
åtgärder verkligen är av hemlig natur.
Åtgärder såsom anläggande av par-
keringsplatser och staketdragningar
kan knappast anses vara av sådan
hemlig natur att bygglovsfrihet råder.
Lagrummet är inte tänkt att kunna
användas som ett frikort av försvaret
att göra vadhelst de önskar på sina
fastigheter och detta bör rimligen
särskilt gälla i Lovö naturreservat och
i buffertzonen till världsarvet Drott-
ningholm slott. Kommunen valde
dock att inte ingripa eller besluta om
påföljd utan avskrev ärendet med hän-
visning till att det är byggherren själv
(dvs FRA) som får avgöra om det är
av hemlig natur eller inte. Ärendet är
överklagat och ligger nu hos Länssty-

relsen för vidare beslut. Vi
får se vad detta ger.

Statens Fastighetsverk
äger den mesta av marken
på Lovön och är den som
överlåtit ytterligare mark
till Fortifikationsverket
som därmed nyligen tagit
Hogstas hagar och Rör-
bys hage vid Rörby allé i
anspråk. I den före detta
hagen intill Rörby Allé
kan man nu skåda FRAs
anskrämliga och "tillfäl-
liga" kontorsbyggnad.
Hogstas hagmark planeras
att hägnas in med dubbla
taggträdsstängsel för att
fungera som skyddszon.
Fortifikationsverket har
tidigare sagt att hagmar-
ken ska hållas öppen men

i nyligen lästa handlingar som vi har
begärt kan läsas att Fortifikations-
verket nu har ansökt om att uppföra
ytterligare modulhus i två våningar
samt att anlägga parkeringsplats även
i Hogstas nuvarande hagar. I och med
detta kommer ju hela landskapsbilden
mellan Rörby och Hogsta att förvand-
las till något helt annat än ett levande
jordbrukslandskap. SFV verkar dock
inte se att de har något ansvar i det
som sker vilket kan tyckas märk-
ligt då de som myndighet har som
uppdrag "att förvalta värdefulla och
kulturhistoriska byggnader och mil-
jöer i Sverige". När vi frågar på vilka
grunder de tar beslut om att överlåta
mer mark till fördel för FRA:s expan-
sion svarar de att de "håller med om
att Lovön är unikt och ett naturreser-

vat av riksintresse men att de måste ta hänsyn till reservatsföreskrifterna som slår fast att även totalförsvarets verksamhet på Lovön är av riksintresse och inte ska försvåras”. De kan inte ge något svar på om eller hur de gör bedömning av hur överlåtelse av mark påverkar Lovöns skyddade kulturmiljö utan kan bara hänvisa till de ”uppdrag” de får av Fortifikationsverket.

Länsstyrelsen är den myndighet som är tillsynsmyndighet för riksintresse för kulturmiljövård och också den myndighet som hade huvudansvaret att driva igenom bildandet av naturreservatet för att skydda och bevara Lovön. I motiveringen för att bilda reservatet nämner man vikten av att skydda och bevara ”Lovöns storskaliga jordbrukslandskap med karaktären av herrgårdslandskap med stora åkrar, alléer och små herrgårdsanläggningar”. Inför FRA:s expansion krävde man därför att en utredning skulle göras för att se vilka konsekvenser en utökning och dess åtgärder skulle få för landskapets värden vad gäller såväl natur, kultur och friluftsliv. Slutsatserna i utredningarna var att man rekommenderade att utvidgning skulle ske på annan plats än på Lovön då skadorna skulle bli så omfattande, men det tog FRA och Fortifikationsverket ingen hänsyn till. Inte heller Länsstyrelsen verkade motsätta sig en fortsatt expansion. Eftersom FRA och Fortifikationsverket själva hävdar att allt de gör är av hemlig natur har de bara begärt att ha ett sk samråd med Länsstyrelsen inför olika åtgärder. I de handlingar vi har

begärt ut ser vi att Länsstyrelsen inte en enda gång har ifrågasatt deras ingrepp utan bara accepterat. Det finns till och med exempel på när det kan framstå som att de tipsar FRA om hur de ska undkomma lovplikt.

Riksantikvarieämbetet är den enda myndighet som har reagerat. Efter att de informerats av Lovöbor vad som håller på att ske skickade de en begäran till Länsstyrelsen om att få information om vad som pågår och hur den planerade utökade skyddsområdet kan komma att påverka världsarvet. Vi vet att Riksantikvarieämbetet sedan samlade Länsstyrelsen, Fortifikationsverket och FRA till ett möte i somras där man framförallt diskuterade hur man ska ta hänsyn till kulturmiljön och världsarvets värden. Fortifikationsverket är nu ålagda att göra en HIA (Heritage Impact Assessment) för de utförda och planerade byggnationerna i buffertzonen för att utreda på vilket sätt och hur mycket som de kan påverka världsarvets särskilt stora universella värde. Trolig tidplan för utförande är första halvan av nästa år. Vad detta kommer innebära vet vi inte men vår förhoppning är förstas att Fortifikationsverket och FRA tvingas till att börja anpassa sin utvidgning så att inte all historisk kulturmiljö förstörs på Lovön.

Sofia Klingspor

Initiativtagare till Rätts Lovön och protesterna mot Rörbyvägens avstängning

sofia@klingspor.biz

STRINDBERG OCH DROTTNINGHOLM

Strindberg med barnen, 1886 i Gersau, Schweiz. Nordiska museet. Strindberg var en hängiven amatörfotograf i fotografins barndom.

”Här bor kungen, säger någon.

Det var Drottningholms slott; det vackraste minnet från hans barndom, sagoböckerna inräknade.

Sakerna äro uppackade i en vit stuga uppe på en backe, och nu rulla barnen i gräset, riktigt gröngräs utan maskrosor som på Klara kyrkogård. Det är så högt, så ljust och skogar och fjädrar grönska och blåna i fjärran.

Soplåren är glömd, skolrummet med lukt och svett och urin är förgätet, de svåra kyrkklockorna dåna ej mer, dödgrävarna är borta. Men om aftonen ringer det i en liten klockstapel strax

bredvid. Han ser med förundran på den lilla beskedliga klockan, som svänger i fria luften och sjunger så lagom hårt ut över park och vikar... Om kvällen, när han somnar trött och nybadad efter alla svettbad, hör han hur tystnaden ringer i öronen och han väntar förgäves höra klockorna slå och tornväktaren tuta.

Och aldrig vaknar han nästa morgon för att stå upp och leka. Han leker dag ut, dag in, en hel vecka. Aldrig går han i vägen mer och det är så fredligt. De små sova inne och han är ute hela dagen. Fadern syns inte. Men på lördagen kommer han ut och då har han halmhatt och är glad, nyper pojkarne i kinden och berömmar dem för att de växt och blivit bruna. Han slåss aldrig mer, tänker barnet. Men han förstår ej att det kunde bero på något så enkelt som att det var bättre utrymme härute, och att luften var renare.

Sommaren gick lysande, hänförande som en trollsaga. Under poppelaléer silverbeslagna lakejer, på sjön

himmelsblå drakskepp med riktiga prinsar och prinsessor, på vägarna gula kalescher, purpurroda landävar och arabiska hästar i fyrspann, som sprungo efter piskor så långa som tömmar.

Och kungens slott med speglande golv och guldmöbler, marmorkakelugnar, tavlor. Parken med sina alléer som långa, höga, gröna kyrkor; vattenkonsterna med oförståeliga figurer från sagoböckerna, sommarteatern, som förblev en gåta, men begagnades som labyrint. Götiska tornet, alltid stängt, alltid hemlighetsfullt, utan annan uppgift än att återge ekot av de talandes röster.

Han promenerades i parken av sin kusin, som han kallade tant. En nyss utvuxen, vacker flicka med fina kläder och parasoll. De kom in i en skog, som är dyster med mörka granar, de vandrade ett stycke längre bort, längre; nu hörs sorl av röster, musik, slammer av tallrikar och gafflar; de stå framför ett litet slott oliklart annat. Drakar och ormar slingrar sig ned för takåsarna, gubbar med gula, ägg-runda ansikten tittar ner med svarta, sneda ögon och hårpiskor i nacken, bokstäver han icke kan läsa, och som likna något och ändå är olika allt annat, krypa utmed taklisten. Men nere i slottet för öppna dörrar och fönster sitta kungar och kejsare till bords och äta på silver och dricka viner.”

August Strindberg skriver i sin självbiografiska bok Tjänstekvinnans son om ett besök i Drottningholm som ung pojke. Hans föräldrar hyrde

på Malmen en sommar i mitten på 1850-talet. De hyrde ett vitt gårdshus på fastigheten Robertshill vid Kvarnbacken med utsikt över Drottningholms slott och Mälaren. Det är ett besök som också ger kunglig smak för den lille August när han promenerar med sin kusin:

”En annan gång, i parken, djupt inne i skuggan under de höga träden, stannar en officer på en häst. Han gör honnör för tant, håller in hästen, tilltalar tant och frågar gossen vad

August Strindberg, 13 år, 1862. Det tidigast kända fotot av den blivande författaren. Fotograf okänd. Kungliga biblioteket

han heter. Han svarar som sanningen är, ehuru blygt. Det mörka ansiktet ser på honom med goda ögon och han hör ett djupt, dånande skratt.

- Det var kronprinsen!

Kronprinsen hade talat till honom!

Han känner sig lyftad och liksom tryggare. Den förfärlige makthavaren var ju snäll.”

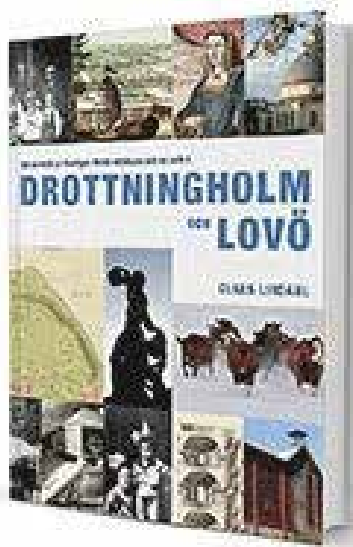
Den unge Augusts möte med den blivande Karl XV, en kung med konstnärliga ambitioner som skulle bli en av den unge författarens första mecenater.

Strindbergs besök som barn i Drottningholm var ingen slump. Fadern, Carl Oscar, var ångbåtskommissionär och hade fria resor med ångbåtarna i skärgården och i Mälaren. Som Olof Lagercrantz skriver i sin biografi om Strindberg, bilderna som August fick som barn av Mälar- och skärgårdsstränderna från ångbåtarnas fönster gav bestående intryck i hans författarskap. Rutten Stockholm – Drottningholm var den främsta redan på mitten av 1800-talet, ja den första reguljära båtförbindelsen i Mälaren i ångbåtarnas barndom på 1810-talet. Fadern hade också kontakter i slottförvaltningen och familjens sommarboende på Drottningholm skulle upprepas när Strindberg var en ung man.

Men hur sanningsenlig är Strindberg när han författar dessa rader trettio år senare? Enligt uppgifter hyrde familjen på Malmen sommaren 1855. Då var August sex år och hade

ännu inte börjat i Klara Trivialskola med dess ”lukt av svett och urin”. Det gjorde han först året därpå. Men som Olof Lagercrantz har påpekat: Tjänstekvinnans son är inte en i alla stycken sann självbiografi, utan god litteratur. Till och med titeln är missvisande. Strindbergs mor var ingen tjänstekvinna, åtminstone ingen betald sådan¹.

Claes Lindahl

Detta var ett kapitel ur Claes Lindahls bok Drottningholm och Lovö.

Beställ den direkt av Lovö hembygdsförening för 300 kronor. Maila kontakt@lovohembygd.com.

1. Källor: August Strindberg: Tjänstekvinnans son del 1, Jämsningstiden; Bonniers förlag 1920

Olof Lagercrantz: August Strindberg, Bonniers förlag 1979

STADSNÄRA GLESBYGD

Ett begrepp som många av oss här på Lovö känner igen och är lite stolta över. Att bo lantligt och naturligt lugnt och därtill endast 10-15 minuter till den stora staden och dess utbud är hög livskvalité. Men det finns en nackdel

som smyger sig på oss och det är bristen på bra bredband med hög och jämn hastighet. Vi klarar oss hyggligt än så länge med dagens teknik, ADSL via de gamla koppartrådarna för fast telefoni och mobiltelefoni via 4G. Internet är idag för alla människor en stor och viktig del av våra dagliga liv. Vi tittar på TV, söker information, köper varor och tjänster, håller kontakt med vänner och bekanta osv. Kraven på kvalitén och hastigheten på internetuppkopplingen ökar. Det kommer hela tiden nya tjänster och teknik som kräver mycket hög och stabil hastighet på internet-uppkopplingen. Framförallt inom kommande avancerad sjukvård och underhållning, områden där tjänsterna bygger på hög och stabil bildkvalité och obruten kontakt.

ADSL-tekniken (hastighet upp till ca 15 Mbit/s) som endast Telia erbjuder kommer snart att läggas ner. När det händer på Lovö är oklart, Telias svar på den frågan idag är att det inte händer i år eller nästa år. Men att det kommer att hända. Internet med 4G-tekniken via mobiltelefonnätet (7-50 Mbit/s) innebär att man delar hastig-

heten med alla andra uppkopplade till samma 4G-mast. Erfarenheter från användare är att hastigheten ofta är låg då många är uppkopplade samtidigt och bor man i glesbygd är det inte sällan dålig täckning. Man kan misstänka att hastigheten och kvalitén med 4G inte kommer att räcka till i framtiden för nya tjänster, som kräver hastigheter på 100 Mbit/s eller mer.

Men 5G då, det löser väl alla problem? Det är tveksamt om det över huvud taget blir 5G-täckning på Lovö, intresset från mobiltelefonoperatörerna att satsa på glesbygd till allmänheten är svagt. 5G är i huvudsak framtagits för företag och industrin.

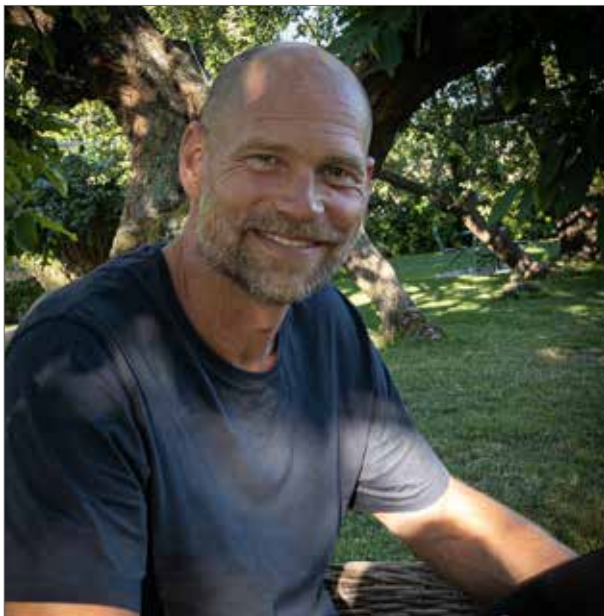
Ett bättre alternativ är fiber, en nedgrävd kabel med hastighet på 100 Mbit/s eller mer. Den stora fördelen med en fiber är att det är en fast uppkoppling och att den ger nästan obegränsad nedladdning av mängden data.

Fiber finns redan på ön, på Lunda, på Prästvik och uppe på Malmen. Kan inte vi andra på ön koppla upp oss på de kablarna som nu genomkorsar ön? Kostnaden för inkoppling i en fiberop-

tisk kabel är så stor att man måste gå samman i en större samling abonnenter som i ovanstående tre områden för att de ska bli ekonomiskt genomförbart. Nedgrävd fiber till enskilda ensligt boende blir mycket dyrt.

Därav har en ekonomisk förening, likt en vägförening bildats, Lovö Fiber. Ordföranden i föreningen, Patrik Sandberg berättar för mig att föreningen har bildats för att försöka lösa problemen med långsamma internetuppkopplingar med hjälp av trådlös fiber. Små parabolantennor på anslutna fastigheter skall kunna nå oss stackars glesbygdsbor med 100 Mbit/s eller mer via föreningens egna master strategiskt placerade på ön.

Men det finns problem med det också. De flesta av problem har vi löst säger Patrik, vi har hittat hållbar och välprövad teknik, sökt och fått stödpengar från EU via Länsstyrelsen (upp till 2,4 miljoner kronor), fått godkännande från många viktiga intressenter (FRA, Riksantikvarieämbetets m.fl.). Hinder som kvarstår är bl.a. markproblem och ingrepp i naturen. Det är både Fastighetsverket och privata markägare som vi behöver få till markavtal med säger Patrik vidare.

Patrik Sandberg, ordförande i föreningen Lovö Fiber. Foto: Håkan Svensson

Vi behöver bygga ett antal 30 meter höga master, fyra stycken är planen. Men Patrik Sandberg ordförande i föreningen Lovö Fiber är optimistisk, ”ingreppet i naturen är minimala, ett fundament på en kvadratmeter är vad som behövs för masterna”.

Telia har f.ö. gått ut med erbjudande om 4G-abonnemang till de Lovöbor som har bra mobiltäckning och garanterar då 30 Mbit/s. Även fler operatörer erbjuder internet med mobilteknik. Ett 4G-abonnemang med den hastigheten räcker nog ett tag.

Håkan Svensson

hakan@landbo.se

FÖRETEELSER OCH LEVNADSÖDEN UNDER JÄRNÅLDERN

Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet bedrev årligen seminarie- och forskningsgrävningar på Lovö, från år 1958 till år 2007. Här följer fortsättningen i serien om "Företeelser och levnadsöden under järnåldern".

GRAVFÄLTET VID VIKEN, RAÄ 57, MED FYNDRIKA KAMMARGRAVAR.

Lovöprojektet vid arkeologiska institutionen initierades år 1958 av professor Greta Arwidsson och grävningarna började i fil.lic. Berit Wallenbergs villaträdgård vid Viken. Man ville veta mer om den förhistoriska bebyggelsens ålder på Lovö som då var mycket knapphändig.

Gravfältet Raä 57, Viken, ligger i nordöstra delen av Lovö och består av 40 undersökta gravar varav tre är rika kammargravar från folkvandrings-tid och övriga är brandgravar från vendeltid. (Lamm 1972; 1973). Att gravfältet innehöll tre kammargravar blev en stor överraskning. Under vikingatid har gravfältet vid Hemmet, Raä 56 tillhört denna enhet (Petré 1978).

De som begravdes i kammargravar tillhörde de rikaste och mäktigaste personerna i samhället. Totalt är ett 50-tal kammargravar från yngre romersk järnålder och folkvandringstid kända från främst Mälardalen, Mellannorrland och Norge.

Denna artikel handlar om det undersökta gravfältet vid Viken, Raä 57, som bl.a. innehöll tre ovanliga kammargravar från folkvandringstid (400-550 e.Kr.).

Vilka var de mäktiga personerna som blev begravda i dessa gravar?

Norge och Mellannorrland men finns spridda på flera håll och även på kontinenten. Det är inte ovanligt att de uppträder tre stycken i tidsföljd

Lokaler med kammargravar i Mälardalen och Mellannorrland. (Efter Ljungkvist 2011, Fig.1, s.131, med modifiering). Spridningsbilden kan vara ett uttryck för handelsvägarna för den folkvandringstida expansionen av järn och skinnprodukter.

Flygbild över Vikenområdet i NÖ delen av Lovö. Gravfältet Raä 57 med kammargravarna ligger i mitten av bilden, till vänster om den vita villan. Foto från S. Godkänd för publicering 1978-01-20.

(som på Lovö) och med likartade rika gravfynd och gravkonstruktioner. Dessa typer av kammargravar tyder på internationella kontakter.

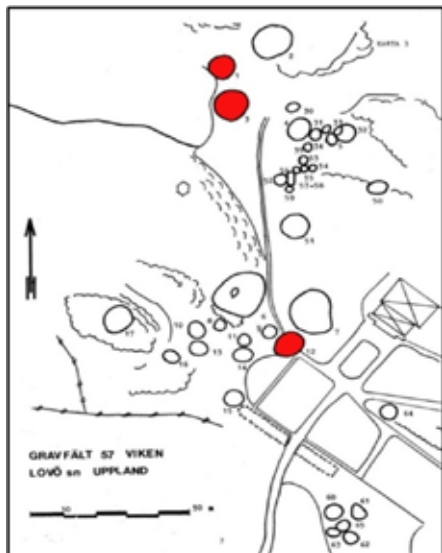
Spridningsbilden (se kartan) kan vara ett uttryck för de viktigaste handelsvägarna för den folkvandringstida expansionen av järn, ben/horn och skinnprodukter från norr som styrdes av dessa personer med internationella kontakter. Varorna fraktades sannolikt mycket med båt på floder, vattendrag, sjöar och hav och även på vintern när dessa var frusna. Mellannorrland som har 16 kammargravar har betraktats som ett eget centralområde vid denna tid med Storsjöområdet, Indalsälven, Ljungan, Ångermanälven och området i Högom i Medelpad med den rika kammargraven där (Ramqvist 1990).

Även kammargravarnas placering

utmed farlederna norr om Uppsala och Fyrisåns vattensystem är intressanta som en fortsättning av transporterna från norr mot söder och ner till Mälaren.

Kammargravarna är de äldsta på gravfältet vid Viken. De är benämnda - **G1**, **G3** och **G12**. Gravfynden tyder på regionala och kontinentala förbindelser (Arwidsson 1962, 1968). Kammargravar byggdes som nedgrävda rektangulära rum där den avlidne placerades obränd tillsammans med rika gravgåvor och offerade djur. Kammargravar har ofta plundrats straxt efter att de anlagts, så även dessa på Lovö.

Farleden mellan Lovö och fastlandet förbi Raä 57 har sannolikt varit en viktig transportled mellan östersjön och norrut via Mälaren. Vikenenheten kan ha utgjort en strategisk kontroll-

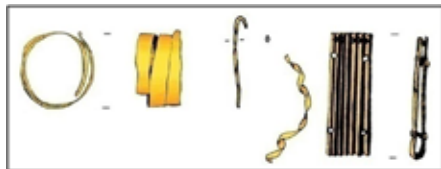
Gravfältet Raä 57, Viken med de tre folk-ringstida kammargravarna (röda) och de vendeltida brandgravarna.

station. Är det en extern(?) ny mak-tetablering i området som ses i dessa gravar? Var det hemvändande krigare med erfarenhet från händelser i söder som där hade förvärvat ett internationellt kontaktnät som avspeglar sig i kammargravarna och som gav dessa människor makt och rikedom?

Fynd från några av brandgravarna på Raä 57, Viken. Silverinfattning med granater (till ryggknappspanne?), guldfolium och granater. Även flera av de vendeltida brandgravarna har framträdande gravfynd.

I den fyndrika men plundrade kammargraven G1 låg de kvarvarande föremålen omrörda. På olika ställen i kammaren framkom följande: Rester av en glasbägare av gulgrönt glas med påsmälta trådar, förgyllda agraffknappar av silver, ett omböjt munblecksliknande silverbeslag som varit förgyllt, två hålkälade rembeslag av brons, en sammansatt avsatskam med dubbla sicksack-placerade nitar, en skinnskrapa av horn, bronsstift till ett laggkärl av hassel, ett flertal järnfragment bl.a. en kniv, nitar, spikar, beslag och en bronstrissa. En tunn guldfingerring satt på vänster hands långfinger (som låg löst utan andra ben). Flera djur var representerade, två nötkreatur (varav ett kalvkranium), tre svin (varav två unga), två får och två lamm samt ett femte får i form av brända ben(!). Ett C14 prov från träkammaren har givit värdet 380 +/- 85 e.Kr. (okalibr.). Frågan är om två människor ingått i denna grav med tanke på såväl manliga som kvinnliga gravfynd och det dubbla antalet djuroffer. T.ex. så är de hålkälade rembeslagen manliga och skinnskrapan kvinnlig (möjligen även bronstrissan om den ska tolkas som en sländtrissa?).

Kammargraven G1 innehöll flera små guldföremål och förgyllda silverföremål, bl.a. en guldfingerring. Det är mycket ovanligt med guldföremål i gravar.

Gravfynd från kammargraven G3

Ovan: Förgyllda rembeslag ornerade i Stil 1

Till vänster: Doppsko från svärds-skida i grav G3. Av silver och delvis förgylld med inläggningar av svart massa s.k. niello, tillverkad i högsta internationella kvaliteten.

I den fyndrika **kammargraven G3** har man troligen vid plundring dragit ut ett svärd innan taket i kammaren föll samman helt. Endast doppskon på skidans spets lämnades kvar. I denna vapengrav fanns en lansspets av järn, fragment från bl.a. svärd, sköld med sköldbuckla av järn, pilbåge, pilspetsar/koger, kortsvärd, spelbrickor, glasbägare, bronsfat, laggkärl och många andra fynd. På klädedräkten satt vid armarna förgyllda agraffknappar.

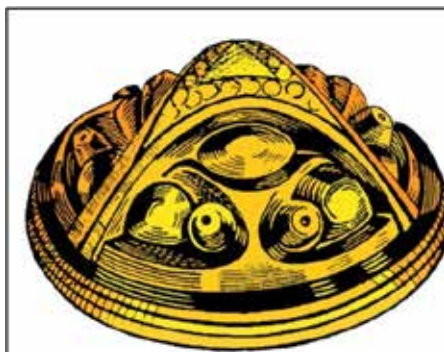
Kammargraven G12 var kraftigt plundrad men ursprungligen med rika fynd. Spår från flera vapen, rembeslag

Mannen i kammargraven G3 låg på sin sköld och hade fått med sig fullvapenutrustning. Fynden är av hög internationell klass. (Rekonstruktion av författaren)

och bl.a. en gul facettslipad glasbägare kunde konstateras. Den döde låg på en björnfäll vilket bara personer med hög status fick vid denna tid. Intressant är de nio spridda vita stenarna av kvarts som fanns i graven (2 kg). Vit kvarts i stora mängder har påträffats i andra kammargravar i Mälardalen, t.ex. vid Lilla Sylta i Fresta sn.

Kunskapen om kammargravarnas datering sträcker sig från 300-talet till tidig vendeltid. I Uppland verkar de

*Gravfynd från kammargraven G3
Högst upp: Förgylld ornerad knapp
Längst ned: En lansspets av järn*

Mannen i G12 låg på en björnfäll. Graven var plundrad men ursprungligen rikt utrustad. Bl.a. fanns resterna av en gul facettslipad glasbägare. (Rekonstruktion av författaren).

vara vanligast från slutet av 400-talet till tidigt 500-tal (Ljungkvist 2011, s.139). Vi vet ännu relativt lite om de mäktiga personerna som blev begravda i dessa intressanta gravar. Under denna tid skedde stora globala förändringar i samhället. Spridningsbilden av kammargravarnas utbredning motsäger inte en intensiv och lönsam handelsverksamhet där bl.a. skinnvaror och järn från mellannorrland kan ha varit en bas. Det närbelägna Helgö med sin omfattande internationella verkstads- och handelsverksamhet hade sin höjdpunkt under främst folkvandringstiden (Lamm, 2011, s.166). De som begravdes i dessa kammargravar kan ha ingått i en internationell handelsverksamhet. Mycket tyder på att denna verksamhet fick ett allvarligt avbrott i samband med den stora naturkatastrofen år 536-537 e.Kr. med de förödande vulkanutbrotten och med den efterföljande Justinianska pesten som lamslog stora delar av Europa (Gräslund 2007, 2018). Men samhället återhämtade sig sakta igen under tidig vendeltid, men med ny inriktning.

anska pesten som lamslog stora delar av Europa (Gräslund 2007, 2018). Men samhället återhämtade sig sakta igen under tidig vendeltid, men med ny inriktning.

Bo Petré

LITTERATUR:

- Arwidsson, Greta. 1962. Lovöbor med kontinentala förbindelser på 400-talet I: Proxima Thule, Hyllningsskrift till H.M. Konungen den 11 november 1962. Stockholm.
- Arwidsson, Greta. 1968. De förhistoriska fynden från Viken på Drottningholms mark. I: Fyra Mälarsöcknar VII. Stockholm.
- Gräslund, Bo. 2007. Fimbulvintern, Ragnarök och klimatkrisen år 536-537 e.Kr. Saga och sed. Kungliga Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Gräslund, Bo. 2018. Fimbulvintern. Den största katastrofen i Nordens historia. Historielärarnas förenings årsskrift.
- Lamm, Jan Peder. 1972. Undersökningar på Lovö 1958-1966. Arkeologiska rapporter och meddelanden från institutionen för arkeologi särskilt nordeuropeisk vid Stockholms universitet. Nr 1. 1972.
- Lamm, Jan Peder. 1973. Fornfynd och fornlämningar på Lovö. Arkeologiska studier kring en uppländsk järnåldersbygd. Theses and Papers in North-European Archaeology 3. Stockholm. Diss.
- Lamm, Kristina. 2011. Helgö – stormansgård, kultplats och metallverksstad. I: Runnhusa. Bosättningen på berget med de många husen. (red. M. Olausson). Skrifter från projektet Runsa borg, Eds socken, Uppland nr 1. Archaeologica, Stockholm och Upplands Väsby kommun.
- Ljungkvist, John. 2011. Skelettgravar i tiden – från sen romersk järnålder till tidig vendeltid. I: Runnhusa. Bosättningen på berget med de många husen. (red. M. Olausson). Skrifter från projektet Runsa borg, Eds socken, Uppland nr 1. Archaeologica, Stockholm och Upplands Väsby kommun.
- Petré, Bo. 1978. Rapport. Delundersökning av fornl. 56, Hemmet, Lovö sn, Uppland. Arkeologiska rapporter och meddelanden från institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet. Nr 5. 1978.
- Ramqvist, Per. 1990. Högom. Riksantikvarieämbetet

HEMBYGDSPÖRENINGEN OCH FÖRBIFARTEN

När befolkningen ökar behövs nya ytor för bostäder och transporter. En aktiv hembygdsförening måste bevaka dessa förändringar.

Enligt våra stadgar är syftet med Lovö hembygdsförening

att *värna om landskapsbilden och skydda Lovö kulturlandskap,*

att *värna om Lovö kulturminnen såsom kulturhistoriska byggnadsmiljöer, alléer, parkanläggningar, vägar, fornminnen och minnesstenar,*

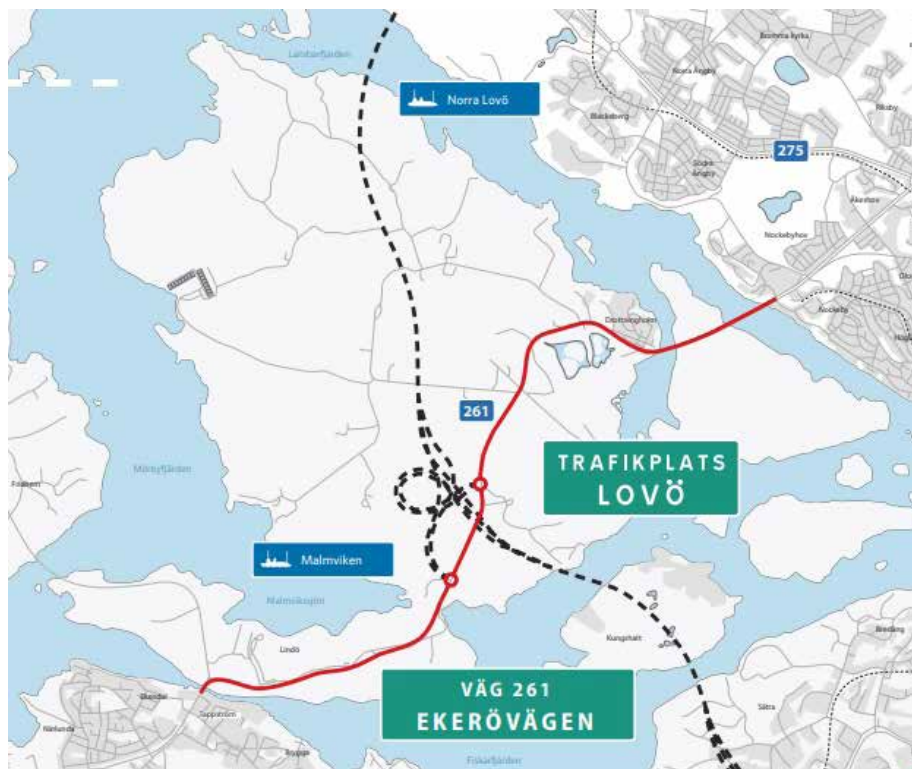
att *i övrigt verka för att av tids- och samhällsförhållanden påkallade förändringar och nydaningar präglas av hänsyn till Lovö egenart och hembygdsarvets förpliktelser.*

Vi försökte ganska tidigt av stadge- och miljöskäl motverka Förbifart Stockholm. Vi skrev protest- och remisskrivelser, främst till Miljödepartementet. Vi delade uppfattning med flera tunga myndigheter; Naturvårdsverket, Fastighetsverket, RAÄ (Riksantikvarieämbetet), SIKÄ (statens institut för kommunikationsanalys) och andra.

När Lovö naturreservat bildades (2014-03-17) undantogs stora delar av Lovön från bestämmelserna om förbud mot nya exploateringar. Undantag gjordes för projektet Förbifart Stockholm, Ekerövägen och FRA. Vi

Illustration: Magnus Bard

försökte motverka cirkulationsplatser på Lovön. Både RAÄ och SFV pekade på att Lindö hade färre kulturminnen än Lovön. Därför borde upp- och nerfarterna till huvudtunneln byggas på Lindö. Men pengarna styr och nu ligger cirkulationsplatserna på Lovön. RAÄ och SFV tvingades ge upp.

Vi tvingades alltså ge upp motståndet mot hela projektet Förbifart Stockholm, som kommer att byggas färdigt trots att detta megadyra projekt strider mot både Parisavtalet och flera viktiga internationella konventioner och svenska riksdagsbeslut. Ett omfattande hyckleri.

Nu måste vi inrikta oss på att försvara Lovö odlings- och kulturlandskap. Tunnelldrivningen orsakar sjunkande grundvatten. Vi måste hindra grundvattnet att sjunka till nivåer som skadar byggnader och odlingar. Hur mycket vatten rinner ner i förbifartstunnelarna? Jag har talat med TRVs (Trafikverkets) projektansvarige för Lovön, Johan Strömquist. Han säger sig inte veta någonting om grundvattnet. Han skulle kontakta projektets chefhydrolog, men Samma sak hände när jag talade med TRV:s kommunikationsansvariga, Anna Söderkvist. Jag försökte pressa, men det gav ingenting. Den oro vi känner, beror mycket på att

Trafikverket inte ens har läst våra två expertutlåtanden om berggrunden på Lovön, examensarbeten från KTH i Stockholm och Chalmers i Göteborg.

KTH-arbetet är gjort av David Barkels och Alejandra Silva Parra. Som sakkunnig hade de bland andra professor Bosse Olofsson, KTH, som är grundvattenexpert med erfarenhet från sprängningen av Sveriges längsta färskvattentunnel, Bolmentunneln, 82 km. Han föreslog exempelvis en annan dragning av järnvägstunneln genom Hallandsåsen. Det skulle spara staten ca 10 miljarder kronor, men Trafikverket lyssnade inte.

KTH-arbetets rubrik: Analys över inläckage av grundvatten till Förbifart Stockholm för deltunnel under Lovön. Syftet med arbetet är att analysera inläckagen till deltunneln under Lovön samt att utvärdera hur dess tillgångar till rent grundvatten kommer påverkas av Förbifart Stockholm. Vi kommer försöka analysera

de direkta och långsiktiga effekterna på grundvattennivån med analytiska metoder. Dessutom kommer vi undersöka hur pass tät tunneln måste göras för att klara de riktlinjer på inläckage till tunnlar Trafikverket har.

Att TRV inte använder kunskaperna i denna utredning är uppseendeväckande.

Tunneldrivningen norrifrån, fram till Lambarfjärden, förskräcker. Vårt nätverk – Naturskyddsföreningen Stockholms län, Mälareöarnas naturskyddsförening, Lovö hembygdsförening och Arbetsgruppen Rädda Grimstaskogen – har flera gånger påtalat att Trafikverkets tunneldrivning orsakar långt högre inläckagevolym än Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt har tillåtit. Lever vi in en skendemokrati? Spelar det någon roll vad vi gör och hur vi protesterar?

Trafikverkets avdelningar har olika uppgifter. Miljöavdelningen säger att trafiken i Stockholmsregionen måste

minska med 20-30 % fram till 2030 för att klimatmålen ska kunna nås. Den tekniska avdelningen säger att bilkörningen i Stockholmsregionen kommer att öka med 69 % från 2007 till 2035 och därför behövs förbifarten. Jag tror att många inom sig känner denna motsättning mellan att rädda planeten Jorden och en ständigt ökande tillväxt som kräver mer resurser och ger ökande utsläpp.

Vår nya skrivelse till ansvariga myndigheter:

Angående mycket stort inläckage till Förbifart Stockholms tunnlar på sträckan Vinsta till Lambarfjärden.

Nätverket kräver att all tunneldrivning stoppas och att en opartisk utredning görs om vilka konsekvenser tunneln kan få för natur och bebyggelse.

Några citat:

”Trafikverket överväger nu användning av kemiska injekteringsmedel vid förinjektering vilket oroar. Dessutom kvarstår utsprängning av stora delar av tunnlar under Grimstaskogen där stor sprickbildning föreligger”.

”TRV verkar inte vilja ta till sig eller förstå framtida problematik med dricksvattenförsörjningen i regionen och i Sverige. Vi grundar detta på TRV:s svar på föreningarnas kommentarer om att det är osäkert om Mälaren i framtiden kommer att kunna fungera som regionens dricksvattentäkt”.

”TRV anger således den årliga kostnaden för skyddsinfiltation med dricksvatten till 324 miljoner kronor. I ett 100-årsperspektiv innebär det den närmast ofattbara kostnaden 32,4 miljarder”.

Vår sammanfattning:

”Det är obegripligt och oansvarigt av Trafikverket att tunneldrivningen fortsatt då problemen inte lösts avseende inläckagen. Det kan inte accepteras att Trafikverket tycks ta för givet att Mark- och miljödomstolen skall acceptera utökade inläckage-volymer till tunnlar. Fortsatt utsprängning av tunnlar bör omedelbart stoppas av tillsynsmyndigheten”.

Nätverket kommer att utveckla sin talan i december. Om det bland medlemmarna och andra lovöbor finns intresse kan jag i nästa nummer av EP utveckla artikelns resonemang.

Bertil Ottoson

bertil@ottoson.cool

Lövömöte

Det händer en hel del på vår ö.

Hur går det med avstängningen av Rörbyvägen?

Får någon förening ta över Rörby gård eller ska vi arrendera av kommunen och i sådana fall på vilka villkor?

Förbifartsbyggets och breddningen av Ekerövägens påverkan på Lovön.

Kom och diskutera och delge styrelsen/oss din åsikt!

Söndagen den 16 januari

Kl 14 - ca 16

Klockargården

Välkomna!

God Jul
&
Gott Nytt År

Glöm inte att skicka era mail och mobilnummer
till kontakt@lovohembygd.com

Tryckeri Kista Snabbtryck

EleonoraPosten

ISSN 1651-6508

Utgives av Lovö Hembygdsförening

Redaktörer: Stina Haubo, Håkan Svensson,
Alexander Lind af Hageby

Layout: Alexander Lind af Hageby

Omslag: Foto Pertti Hänninen

Lovö hembygdsförening

Box 146

178 02 Drottningholm

www.lovohembygd.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0

Swish 123 576 35 94